

KAPITOLA 7

LEPŠÍ JE BÝT OBÁVÁN NEŽ MILOVÁN

*„Naši zaměstnanci nikdy neodpustí nikomu, kdo se odvažuje stát proti jednotnému vedení **Kim Čong-una**.“*

Tisková agentura KCNA, 13. prosince 2013

KIM ČONG-UN VĚDĚL, ŽE NEBUDE STAČIT JEN NECHAT OBYVATELE usilovně se lopotit v tržním hospodářství a propracovat se k alespoň trochu lepší životní úrovni. Bylo jim také třeba dát na vědomí, že pokud by se mu odvážili oponovat, mohli by o všechno přijít, přičemž důraz kladl na slovo „všechno“. Velký následník musel přijmout za svůj výrok, se kterým už o pět století dříve přišel italský politik Niccolo Machiavelli ve svém díle Vladař, totiž že lepší je být obáván než milován.

Během prvních let v nejvyšší funkci Kim Čong-un Severní Koreu, již tak nejizolovanější stát na světě, co nejpečlivěji uzavřel – podél řeky, za níž už se nacházela Čína, nechal posílit bezpečnostní opatření a zvýšit počet pohraničnicků. Jeho snaha zabránit pokusům svých „poddaných“ o útěk byla mnohem drakoničtější než za jeho otce; tvrdě postupoval proti všemu, co by mohlo zpochybnit jeho začínající vládu, takže nehodlal tolerovat ani proud lidí a informací přes hranici.

Dynastie Kimů se držela u moci již sedmdesát let, protože všechny obyvatele uvěznila v jejich zemi a již coby dětem v mateřské škole jim opakovaně vtloukala do hlavy mýtus, že žijí v socialistickém ráji a jsou nejšťastnějším národem na světě. Tohle dogma vytvořil už Kim Ir-sen, evidentně však věděl, že podobným frázím budou lidé jen těžko věřit, když zároveň vybudoval režim, který v Severní Koreji dodnes sleduje a kontroluje všechny aspekty každodenního života.

Příslušní úředníci kontrolují, jak hluboko se občané klaní před sochami svých nejvyšších představitelů, nakolik pozorně poslouchají výklad při povinných ideologických školeních a jak často se pokoušejí vyhnout zametání ulic za ranního rozbřesku. Informátorem přitom v tomto policejním státě může být kdokoliv a lze jej také z kohokoliv udělat – z manželky, plukovníka armády, prodejce zeleniny, učitele, horníka nebo i dítěte.

Severokorejský režim se i dlouho poté, co v bývalém Sovětském svazu proběhlo období glasnosti, a Čína se otevřela zahraničí, stále snaží v zemi zavést téměř totální informační blokádu. Právě odepřením přístupu svých obyvatel ke zbytku světa se mu přitom daří udržovat při životě mýty, které vytvořil.

S cílem potrestat každého, kdo by zpochybňoval oprávněnost Kimů vládnout tomuto státu, Velký následník také převzal Stalinův smutně proslulý systém gulagů. Do obrovských koncentračních táborů ve vzdálených a často i klimaticky nepříznivých koutech země posílá každého, kdo má tu odvalu s ním v něčem nesouhlasit – a často navíc i všechny ostatní příslušníky jeho rodiny.

Při popisu všezahrnujících mýtů, které režim neustále omílá, se dá jen těžko přehánět. „Je to jako náboženství – už od narození vás učí, že Kimové jsou bohové a že vůči nim musíte být absolutně poslušní,“ řekl mi dr. Jang, lékař pocházející z pohraničního města Hjesan. „Bavíme se tu prostě o vládě teroru, s nímž dynastie pracuje, aby své obyvatele udržovala ve strachu.“

V každém domě, škole, nemocnici, veřejné budově a dokonce i vagónu metra musí být záramované fotografie Kim Ir-sena a Kim Čong-una, které je navíc třeba dennodenně čistit speciálním hadrem uschovávaným ve zvláštním pouzdře. Majestátnost režimu pak zdůrazňují nejrůznější transparenty a billboardy ve městech či dokonce nápisy na svazích hor.

Propaganda se na občany valí také z každého televizního kanálu, zatímco v kinech dávají jen severokorejské filmy s chytlavými názvy jako Národ a osud (ten má dokonce šedesát dva dílů). V každé domácnosti

je navíc připevněn ke zdi rozhlasový přijímač, který nejde vypnout ani přepnout na jinou stanici.

Otevřete jakékoliv severokorejské noviny a zjistíte, že všechny články opěvují šlechtnost a také génia Dokonalého soudruha, jelikož podle fikce, která v jeho zemi platí za všeobecné dogma, neexistuje nic, co by ten člověk nevěděl. Velký následník rozdává rady ve stanicích chovajících ryby či hovězí dobytek, ve sklenících a pěstitelských školkách, na staveništích i v loděnicích. Velký následník si také prohlíží linky, na nichž se vyrábějí boty, krém na pleť nebo pasta z fazolí, a hned má vždy po ruce nějaké moudro. Velký následník má co říci k hudbě, architektuře i sportu, a aby toho nebylo málo, je to vojenský génius, který nejen že už řídil cvičení své armády na moři i na pevnině s konvenčními zbraněmi, ale stál i za úspěšným rozvojem raket s jadernými hlavicemi.

Odlíšné názory zde neexistují a nikdo například nemá přístup k internetu, tedy s výjimkou několika málo příslušníků místní elity, kteří ovšem musí mít výslovné povolení od samotného vládce. Z mobilního telefonu se nedovoláte do zahraničí, nevycházejí tu žádné samizdatové noviny, nikde nevidíte na zdech jediné graffiti a není známo, že by se v celém státě vyskytoval jediný disident.

S indoktrinací přitom režim začíná brzy, jak již bylo řečeno. Během jedné mé návštěvy Pchjongjangu jsem zavítala do mateřské školky, nad jejímž vchodem se skvěl nápis „Děkujeme vám, vážený generále Kim Čong-une“. Uvnitř jsem se ocitla v místnosti vyzdobené kresbami mývalů ve vojenských uniformách, kteří v tlapkách drželi ruční rakety, a káčátek tentokrát coby námořníků svírajících samopaly. Před fotoaparáty pozvaných novinářů se pak předváděly malé děti, v rukou plastové pušky značky Kalašnikov.

V podobném zařízení se už ve svých čtyřech letech o Velkém následníkovi poprvé dozvěděla i dcera paní Min-ah. Všechny děti tehdy dostaly bonbóny, načež uviděly jeho fotografii a bylo jim vylíčeno, o jakého že jde mimořádného vůdce, ona však má na tu rádobu slavnostní chvíli především následující trvalou vzpomínku. „Ve tváři byl tak tlustý,

že připomínal prase,“ řekla mi o několik let později v bezpečí nového domova v jihokorejském Soulu.

Jak se Kim Čong-un postupně usazoval na trůně, příslušné ministerstvo nařídilo všem středním školám v zemi, aby zavedly nový předmět věnovaný tomuto člověku (o jeho otci a prarodičích se žáci museli učit už nějakou dobu),⁸² jehož výuka sestávala z jednaosmdesáti hodin. V dějepise pak učitelé pro změnu vyprávěli o tom, jak američtí vojáci za války v padesátých letech krutě propichovali severokorejská nemluvnata bajonety, a v občanské nauce vysvětlovali, že díky filozofii čučche si země může dovolit být ekonomicky soběstačná.

Mimo školu se podobná tvrzení vštěpovala mládeži ve věku od devíti do patnácti let na schůzkách pionýrské organizace, do níž musejí všichni chlapci i děvčata povinně vstoupit. Novými členy se stávají za účasti rodičů během slavnostního obřadu ve školách v den, kdy je nějaké pro režim důležité výročí, dejme tomu narození Kim Ir-sena nebo vzniku státu, a často přitom dostávají i různé pěkně zabalené dárky, například pero nebo aktovku. Přijetí je považováno za vůbec nejvýznamnější okamžik v životě zdejších dětí a každopádně jediný, kdy něco dostanou, protože v Severní Koreji lidé neslaví vlastní narozeniny, pouze jejich nejvyššího představitele.⁸³

Man-bok byl ve druhém ročníku na univerzitě, když se oficiálně dozvěděl, že příštím vládcem jeho země bude Kim Čong-un. O předchozích dvou panovnících, tedy Kim Ir-senovi a Kim Čong-ilovi, mu režim donekonečna vykládal nejdřív ve školce, poté ve škole a nakonec na vojně, ale nedal mu pokoj ani teď, coby studentovi přírodních věd. Každý den se musel podobně jako ostatní spolužáci zúčastnit devadesátiminutového školení, kde jim stále dokola lektoři barvitě líčili slavnou historii severokorejské revoluce vedené Věčným prezidentem s manželkou Kim Čong-suk po boku, revoluce, jejíž pochodeň po nich dál nesl syn.

Man-bok už toho měl až po krk, on se chtěl zabývat vědou, ne těmito údajnými velkými soudruhy, a z veškerého pokrytectví a přetvářování byl naprosto znechucený. Pak jednoho dne, brzy po oznámení,

kdo bude příští hlavou státu, uviděl korunního prince poprvé v televizi – baculatého mladíka jeho věku, obklopeného starými generály, kteří Velkého následníka oslovovali velice uctivou formou korejského výrazu „potomek“.

Náš vysokoškolák si nebyl jist, zda se mu to jenom nezdá. „Já a mí nejbližší přátelé jsme mu od té chvíle říkali sráč,“ prozradil mi při našem setkání. „Myslí si to o něm ostatně všichni, ale říct se to dalo opravdu jen nejbližším kamarádům nebo rodičům, pokud jste věděl, že mají stejný názor.“ On to ale žádný vtíp nebyl a s nástupem Kim Čong-una do nejvyšší funkce si Man-bok uvědomil, že půjde o příslušníka již třetí generace vládnoucí dynastie, přičemž „sedět na trůně“ bude možná pěkně dlouho, když se vezme v úvahu, kolik je mu let.

O největším ze všech geniů se v té době dozvídali ve všech koutech země i ostatní Severokorejci. Chvála se na něj pěla v továrnách a dolech, ve vládních úřadech i na schůzích svazu žen nebo místních informátorů.

S cílem zdůraznit oprávněnost skutečnosti, že se stal panovníkem, nechal Velký následník v roce 2013 také upravit „deset příkázání“ coby jakýchsi základních kamenů totalitní stranické ideologie. Ty už o téměř čtyřicet let dříve sepsal Věčný prezident ve snaze dát alespoň nějakou váhu svému kultu osobnosti, takže v každém z nich je jmenován a každé zdůrazňuje jeho absolutní moc i požadavek, aby o ní byli bezpodmínečně přesvědčeni i všichni ostatní. Pokud bychom pak šli do detailů, druhé příkázání upozorňuje na nutnost „přijímat myšlenky Velkého vůdce Kim Ir-sena coby své vlastní a jeho instrukce coby své krédo“, zatímco to čtvrté připomíná, že „uctívat v co nejvyšší míře velkého vůdce Kim Ir-sena je tou nejvznešenější povinností revolučních bojovníků nekonečně oddaných Velkému vůdci“.

Když se ujal moci Kim Čong-un, zřejmě dospěl k závěru, že tyto teze je třeba revidovat, takže do nich nechal vložit i oslavu svého otce a tím zdůraznit užší propojení mezi panujícím systémem a jím samým. „Velký soudruh Kim Ir-sen a soudruh Kim Čong-il jsou mimořádnými vlastenci, odhodlanými revolucionáři a milujícími otci národa, kteří

veškeré své síly věnovali vlasti, revoluci a lidu,“ dočteme se v upravené verzi.

Velký následník nešel až tak daleko, aby do ní přidal i své jméno, nebo aby v každé domácnosti visel jeho portrét. Nechtěl příliš „tlačit na pilu“, místo toho se zaměřil na vychvalování otce s nadějí, že to podpoří jeho legitimnost coby pokračovatele daného režimu.

Po Severokorejcích je požadováno, aby se revidované zásady naučili z paměti a byli schopni je kdykoliv odříkat. Dvakrát týdně jsou jim vtlačovány do hlavy při povinných ideologických školeních, buď na pracovištích, nebo v místě bydliště, kdy musí také poslouchat, jak je nový vládce veliký a Spojené státy naopak hanebné. Při těchto akcích se navíc mnozí obyvatelé poprvé dozvěděli o úžasných činech soudruha generála Kim Čong-una v roce 2009.

Každou sobotu a někdy i častěji jsou občané země také povinováni účastnit se schůzí, na nichž musí vystoupit se sebekritikou, podrobně popsat chyby, jichž se dopustili v uplynulém týdnu, a často také upozornit na nedostatky lidí kolem nich. Mnohdy jde přitom jen o jakási slovní cvičení v předstírání, kdy přítomní popisují, jak měli ve jménu Velkého následníka pracovat ještě tvrději, až by jim krvácely prsty a do úplného omdlení, někdy je to však i příležitost odsoudit nějakého svého konkurenta nebo zkritizovat obtížného souseda.

V Severní Koreji se ale mimo jiné také přísně kontroluje, jaké nosí lidé účesy. Ženy si například nesmějí barvit vlasy (vdané však běžně mívají trvalou) a všem mužům podle zprávy, která kolovala v zahraničí, Kim Čong-un krátce poté, co se stal hlavou státu, nařídil, aby se nechali ostříhat tak jako on. Tato informace se ve skutečnosti nezakládala na pravdě, nicméně střih musí být nakrátko. V holičství ostatně visí na zdech fotografie několika povolených úprav a ano, včetně té, kdy je dotýčný na zátylku a kolem uší téměř dohola, zatímco na temeni má „bujnou kštici“. Není to povinné, ale prozíravý občan nepochybně ví, že tak se dá nejlépe najevo jeho oddanost k vůdci.

Politická školení a schůze, na nichž o sobě lidé mluví sebekriticky, musí absolvovat dokonce i Severokorejci, kteří odjíždějí legálně

do ciziny, aby tam své vlasti vydělávali valuty. Ty se dokonce režim naopak s mimořádným úsilím snaží udržet ideologicky ještě pevnější, protože mají možnost vidět, jak to ve skutečnosti vypadá jinde ve světě.

„Pořád jsme slyšeli, jak prý Kim Čong-un“ po smrti svého otce „tvrdě pracuje v zájmu strany, národa a lidu,“ řekl mi pan Song, který byl stavebním dělníkem v Rusku, takže svému státu vozil domů tvrdou měnu (malou část si, pravda, mohl nechat pro sebe). „Prý zvládl tohle a támhleto a všechno jen a pouze v našem zájmu, ale nedávalo to smysl – každý, kdo byl na vojně, věděl, jak je směšné tvrdit, že malé dítě umělo střílet z pušky nebo řídit auto, když přece ani nemohlo vidět přes palubní desku.“ Nikdo však tehdy o tom nemohl mluvit nahlas a dodnes nikdo nesmí v Severní Koreji veřejně říct, že „císař žádné nové šaty nemá“, a přitom očekávat, že neskončí na popravišti.

Téměř všichni to ale vědí, protože tento stát, svého času nazývaný „poustevnickým královstvím“, už není hermeticky uzavřený – od zbytku světa se už nedokáže zcela odstríhnout, i když jeho režim se o to zoufale snaží. Těsně po velkém hladomoru začaly do země přes hranici s Čínou proudit nejen potraviny a oblečení, ale také informace – když se totiž ti, kterým se podařilo překonat řeku, vrátili zase zpět, vyprávěli ostatním, co tam viděli, jak tam mají lidé tolik jídla, že nechávají zbytky na talíři, a že psi ho dostávají víc než Severokorejci.

Postupně navíc začaly z Číny proudit i sofistikovanější druhy informací. Obchodníci teď pašují přes řeku paměťová média, tedy tzv. flešky, nebo miniaturní paměťové karty SD, často schované v pytlích s rýží nebo krabicích s bateriemi, a tajně je prodávají na tržištích. Tato malá přenosná zařízení se totiž dají lehce ukrýt před celníky i kontrolujícími pracovníky dalších státních úřadů a přátelé si je naopak mohou vzájemně půjčovat, aniž se vystavují nějakému velkému riziku.

Aktivisté žijící v Jižní Koreji se zase snaží zaplnit informační vakuum u svého severního souseda posíláním konektorů USB uložených do košů obrovských balónů, které při tom správném větru přeletí

přes hranici mezi oběma částmi poloostrova, nebo lahví vřazených do řek, pokud je dost silný proud. Tato paměťová zařízení většinou obsahují akční filmy a hloupé sentimentální mýdlové opery nebo nahrávky dynamického hudebního žánru zvaného K-pop, ale někdy také pornografii či naopak knihy v digitální podobě, včetně encyklopedií. Na všechno se pak doslova vrhají lidé za 38. rovnoběžkou, hladoví po jakýchkoliv informacích.

„Když jste přišli na tržiště, zeptali jste se prodavače ve stánku, zda má dnes ‘něco speciálního’ nebo ‘nějaké dobré pivo’,“ vysvětlila mi paní Kwon, která dřív žila ve městě Hōrjong na severu Kimova království. „Pokud vám odpověděl kladně, řekli jste ‘dobře, tak mi dejte plnou nádrž’, což znamenalo, že jste chtěl ‘úesběčko’ se spoustou filmů.“

Velmi žádanými se na severokorejských trzích a v tržnicích staly i DVD přehrávače s paměťovými nosiči, zejména ty malé, přenosné, které dostaly spojením výrazů „notebook“ a „televize“ název „notely“. Kromě disků se k nim dají připojit i konektory USB nebo SD karty, ale mají také zabudovanou televizi a rádio a dobíjet se mohou z autobaterie; prodávají se za zhruba padesát dolarů a má je možná i polovina všech městských domácností.⁸⁴

Když se paní Kwon vydala na tržiště, někdy si jen nějaké „úesběčko“ koupila, ale jindy měla sebou i starší a vyměnila je za nové. Jedna taková „fleška“ o šestnácti gigabytech stála ani ne dva dolary a přitom na ní bylo nahráno obrovské množství informací, v její zemi zcela nedostupných. Obzvláště milovala jihokorejský televizní seriál Jmenuji se Kim Sam-sun o baculaté, ale srdečné ženě, která se seznámí s jistým lékařem, do něhož se zamiluje, nakonec o něj však zase přijde. „Hrozně ráda jsem si prohlížela jejich domy i to, jak si vedli, prostě všechno,“ vzpomínala. „Bylo to něco úžasného a já je samozřejmě chtěla napodobit, takže jsem snila o tom, že do té země na jihu uteču.“ Takový život jako postavy tohoto romantického díla s komediálními prvky zde sice rozhodně nevede, bydlí v malém bytě v jednom ze satelitních měst v okolí Soulu, nicméně rozhodnutí opustit svou vlast vzešlo právě ze sledování této telenovely.

Lednice, pohovky, televizory, auta i ostatní předměty vyskytující se v podobných pořadech podrývají jeden ze základních mýtů propagandy v království Kimů, totiž že jižní soused je chudobným a beznadějným krajem, kde lidé nejsou tak šťastní jako na severu. I ty nejmenší detaily vyskytující se v takových seriálech a filmech prostě mohou mít obrovský vliv na člověka, který dosud sledoval jen totalitní televizní vysílání, a odhalovat největší lži vládnoucího režimu.

Vypovídající ostatně může být i chování obyvatel Jižní Koreje k sobě navzájem. Mladým Severokorejčům, kteří tam uprchli, zejména ženám, neuniklo, že se často oslovují velmi zdvořile, používají korejské výrazy vyjadřující úctu, což je v ostrém kontrastu s povzneseným způsobem, jak se běžně mluví s mladšími lidmi a ženami v jejich rodné vlasti.

Jung-a, tedy ta dívka, která měla správně studovat na střední škole, ale místo toho prodávala podomácku vyráběné tofu, vzpomínala, jak byla překvapená, když si promítla film Vrah Ninja, uložený na jedné z „flešek“ koupených na tržišti. Snímek, velmi akční a často i plný krve, jelikož šlo o bojové umění, sice natočili Američané, ale hlavní roli ztvárnil Rain, hvězda jihokorejské populární hudby a velký svalovec. Zhlédnutí ji úplně otevřelo oči. „Nás ve škole učili, že Jihokorejci vypadají jinak než my, ale po jeho skončení jsem si uvědomila, že to není pravda, a že i mluví stejným jazykem,“ řekla mi.

Jung-a si také velmi zamilovala jihokorejský K-pop. „Severokorejské písně jsou si všechny hrozně podobné a jejich texty příliš tvrdé a agresivní, zpívá se v nich o Kim Ir-senovi, generálech a patriotismu,“ upozorňuje. „Pak jsem však najednou slyšela úplně jiné, a přitom taky v mém rodném jazyce.“

Ano, podobné dojmy podrývaly víru, kterou by možná obyvatelé Kimova hájemství v nového panovníka mohli mít, řekl mi během pauzy při kontrole pacientů v jedné z nemocnic v Soulu, kde nyní pracuje, dr. Jang. „Lidé od tohoto mladého vůdce nic neočekávají, vědí, že Kim Čong-un není schopný politik, a více jak sedmdesát procent je s jeho režimem nespokojeno,“ domnívá se tento poněkud uzavřený čtyřicátník.

Když ještě žil v Severní Koreji, byl oficiálně lékařem ve velké krajské nemocnici, ale protože ta neměla žádné léky, vydělával jen asi 3 500 wonů měsíčně, což nestačilo ani na kilo ryže. Dal se tudíž na pašování, sbíral v horách léčivé byliny (to zdejší doktoři uměli právě proto, že farmaceutik se nedostávalo, a nešlo přitom o nic nelegálního), načež je prodával v Číně. Z peněz, které obdržel, si tam pak pořídil vařič i další domácí spotřebiče, přenosný DVD přehrávač nebo LCD monitor, a vše převezl do své vlasti.

Díky této své činnosti prohlédl režimní propagandu. „Pořád nám říkali, že jsme chudí kvůli sankcím, ale já jsem žil blízko hranice a znal skutečnou příčinu naší zaostalosti – když chtěl prostě někdo tvrději pracovat, stejně si nevydělal na víc než na almužnu, takže proč by se snažil,“ vysvětlil mi.

Když tedy tolik Severokorejců vědělo, že jinde se lidé mají líp a režim jim lže, jak to, že se existující systém dosud nezhroutil? Odpověď lze nalézt v nevídané brutalitě vládnoucího režimu, jehož činitelé nemají jakékoliv výčitky svědomí a udělují tvrdé tresty i za nejmenší projevy neloajálnosti.

Aby Kim Čong-un podpořil lež, že právě on se nejlépe ze všech hodí být hlavou státu, s nadšením také pokračuje v udržování politického kastovního systému, v rámci něhož odměňuje ty, které považuje za nejloajálnější vůči své osobě, zatímco ty, jež se odváží jeho postavení zpochybňovat, krutě trestá. Jde přitom o dědictví po dědečkovi; když totiž Kim Ir-sen začal budovat svou „zemi zaslíbenou“, převzal některé feudální praktiky dynastie Čoson, vládnoucí Koreji po pět století až téměř do roku 1900, konkrétně princip spoluviny, v rámci něhož mohou být ještě i dnes uvězněni – někdy i na doživotí – napříč třemi generacemi všichni rodinní příslušníci člověka, který se dopustil nějakého deliktu.⁸⁵

„Věčný prezident“ od dotyčných panovníků převzal také diskriminační třídní systém zvaný songbun, v rámci něhož obyvatele Severní Koreje rozdělil na tři společenské vrstvy, konkrétně loajální, kolísavou a nepřátelskou, a také do jednapadesáti kategorií.